

10. 4. ÚKOL 4

V učebnici Jak využívat ČNK projděte cvičení na s. 16 -21.

Samostatně zpracujte:

Vyhledejte v korpusu SYN2010 adjektiva tvořená sufixem *-ný*. Projděte ručně

1-50 , rozdělte je na adjektiva odvozená ze sloves a adjektiva, která nejsou odvozena ze sloves. Diskutujte sporné případy.

Použijte MČ 1 (Dokulil, M. – Komárek, M. a kol.: *Mluvnice češtiny 1*. Praha : Academia, 1986, s. 341n.) a **Etymologický slovník** (Rejzek, J.: *Český etymologický slovník*. Voznice : LEDA, 2001).

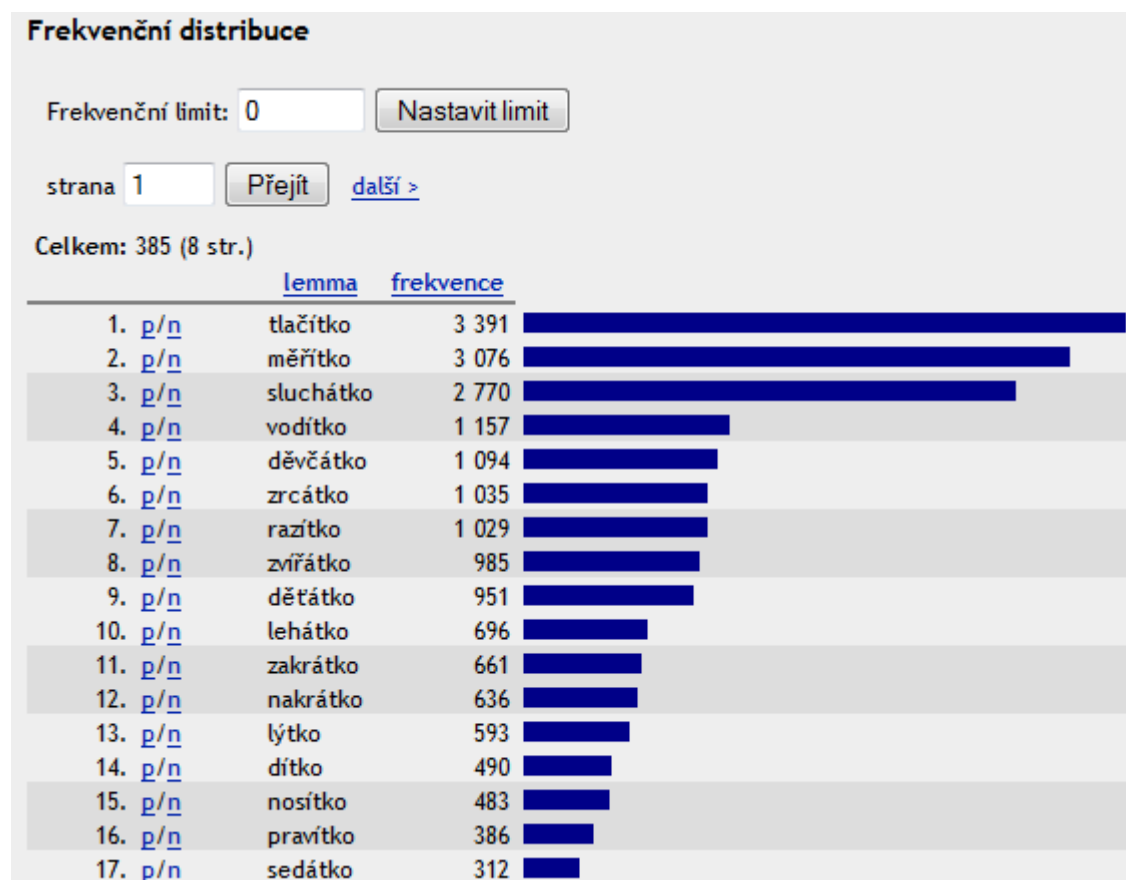
3. 4. Jak lze v korpusu hledat doklady pro výzkum slovo tvorby CJBB75

Vyhledávání pomocí zakončení a vyhledávání podle sufixu

Formální pravidelnosti a náhodné shody

Chceme např. hledat: jména prostředků na *-tko* (*sluchátko*).

.*tko

Na řetězec *tko* končí nejen jména prostředků (*tlačítko*), deminutiva (*zvířátko*), neutvořená substantiva (*lýtko*), nikoli substantiva – adverbia (*zakrátko*), univerbizáty (*fitko* < *fit centrum*), propria (*Zlatko*, *Žítka*/*Zítek*), slova se zastřenou motivací (*dlátko*).

Co znamená substantivum *retko* a jak je derivováno? Využití korpusu jako on-line slovníku.

nenášla . Vložila jsem tedy	retko /retko/NNNS4-----A-----	do úst a vstala .
. Neodmítla jsem a jedno	retko /retko/NNNS4-----A-----	z krabičky vydala . "
jsem neupřímně . " Nemáš	retko /retko/NNNS4-----A-----	? " Zavrtěla hlavou .
Équipe , někomu jsem zapálil	retko /retko/NNNS4-----A-----	, rozměnil novou pětku ,
vo koště , zapálí si	retko /retko/NNNS1-----A-----	a bude na něj čumět
tabáku , kde si koupil	retka /retko/NNNP4-----A-----	, měl chuť zeptat se
vzrušení vzdoru . Lavička a	retko /retko/NNNS1-----A-----	. Ta Japonka , to
na popelnici , zapálil si	retko /retko/NNNS4-----A-----	a čučel do-blba . Když
jsem a zapálil si nové	retko /retko/NNNS4-----A-----	. Už je to stejně
jsem rodiče , kouřil jsem	retka /retko/NNNP4-----A-----	. " Zeptám se :
; Pumprla , 2001 ;	Retek /retko/NNNP2-----A-----	et al . , 1997
vzbudil neodolatelnou touhu zapálit si	retko /retko/NNNS4-----A-----	, ale strach , že
posedává pár postav s nezbytným	retkem /retko/NNNS7-----A-----	přilepeným v koutku úst .

ssjc Slovník spisovného jazyka českého

retka

-y ž.,

retko, -a s. zast. slang. *cigareta*: bafám jednu retku za druhou (Poláč.); vytáhl si retku (Šlej.); --> zdrob. ***retička**, -y ž. (John)

SSC Slovník spisovné češtiny

psjc Příruční slovník jazyka českého

retko, -a n. kuřácký slang. [cigareta](#). Vytáhl si retko a beze všeho zapálil. Šlej. „Ty kouříš retka?“ rozesmál se Mikuláš. Bouš. Dyby našli v kapse nějaký retko, byla by třeba řeč mezi náma. Klost. Ukrade kde co, aby měl na ta zatracená retka. Jah.

Tvoří se deminutiva pouze od substantiv skloňovaných podle vzoru *kuře*?

[rozšířit vlevo](#) za slovo ? To jako je roztomilá ? Někdy dokonce řekne " pivečko " . . . nebo pivínko ! ! ! ! Třujtajxl , to je strašný . V krámu s autama se taky neptaj , jestli náhodou nechcete **autko** . . . nebo autínko . Ble . Pak mě taky dost čtl , když jedeme autem , chceme poslouchat muziku , ale přitom najedeme na silnici , kde je šedej asfalt . To mě může vzít ďas a snad [rozšířit vpravo](#)

Vyhledáváme-li v korpusu doklady pro výzkum slovo tvorbě musíme počítat s tím, že budeme ručně procházet materiál získaný na základě vyhledávání pomocí formálně zadaného dotazu.

Důvody přegenerování mohou být a) homonymie řetězce (počátečního/koncového) a derivačního prostředku (prefixu/sufixu) a b) polyfunkčnost prostředku.

Např. chceme vyhledat substantiva tvořená ze substantiv sufixem *-áč* označující osobu (*nosáč*)/zvíře (paroháč)/rostlinu (*křemenáč*)/věc (*zubáč*) dle význačného znaku (fundující substantivum).

Vyhledáme lemmata

. *áč

Vytvoříme frekvenční distribuci a konstatujeme, že zakončení/sufix *-áč* mají a) deadjektiva (*zelenáč*), b) deverbativa (*hráč*), c) neutvořená substantiva (pláč) atd.

Zajímá nás polyfunkčnost sufixu *-áč*.

Rozdělit desubstantiva a deadjektiva je třeba ručně. Dále je třeba sledovat významové odstíny.

Mají všechna deverbativa sufix *-áč*? Která ano a která ne?

Co označuje substantivum *voláč* a jak je utvořeno?

tam velicí nemotorní holubi i **voláči** /voláč/NNMP1-----A----- s vypouklými hrudníky . Oči
nglického kariéra a vole holuba **voláče** /voláč/NNMS2-----A----- jsou více vyvinuté u samců
. Anglický kariér a holub **voláč** /voláč/NNMS1-----A----- mají ozobí a vole plně
právě to je případ holuba **voláče** /voláč/NNMS2-----A----- , jehož samci mají jen
. Stejně jako má holub **voláč** /voláč/NNMS1-----A----- či pudl zdroj svých morfologických
ve stylu chrtů či brněnských **voláčů** /voláč/NNMP2-----A----- i podsaditých pořezů ve stylu

ssjc Slovník spisovného jazyka českého

voláč

-e m. zeměd. *holub vyznačující se schopností nadýmat vole*; -> zdrob. **voláček**, -čka m. (mn. 1. -čci, -čkové, 6. -čcích)

SSC Slovník spisovné češtiny

psjc Příruční slovník jazyka českého

voláč, -e m. *odřůda holuba domácího*. Pod střechou nadýmali se a bukali statní voláči. *Rais. Zool. zvláštní plemeno holubů s nadmutým voletem, Columba livia.*

Jak budeme hledat v korpusu deverbativa na *-č*?

. *č

Lze nějakým způsobem omezit formální zadání?

Může před *č* předcházet libovolný znak/hláskva v případě, že se snažíme najít pouze deverbativa?

Nejfrekventovanější slovo končící na *č* je v SYN2010 slovo *proč*. Položme si otázku, zda může deverbativum typu *hráč* končit na *-oč*?

Jak můžeme postupovat?

. *oč

1.	<u>p/n</u>	proč	56 617	
2.	<u>p/n</u>	oč	1 517	■
3.	<u>p/n</u>	moč	1 281	■
4.	<u>p/n</u>	kolotoč	903	■
5.	<u>p/n</u>	roztoč	200	
6.	<u>p/n</u>	bůhviproč	157	
7.	<u>p/n</u>	červotoč	96	
8.	<u>p/n</u>	kdovíproč	94	
9.	<u>p/n</u>	roč	52	
10.	<u>p/n</u>	veletoč	40	
11.	<u>p/n</u>	Kaloč	29	
12.	<u>p/n</u>	Vrkoč	24	
13.	<u>p/n</u>	vrkoč	21	
14.	<u>p/n</u>	poč	14	
15.	<u>p/n</u>	Vochoč	10	
16.	<u>p/n</u>	Goč	10	
17.	<u>p/n</u>	Vyskoč	9	
18.	<u>p/n</u>	svoloč	6	
19.	<u>p/n</u>	Točkolotoč	6	
20.	<u>p/n</u>	Starkoč	6	
21.	<u>p/n</u>	lvoč	5	
22.	<u>p/n</u>	Kukoč	5	
23.	<u>p/n</u>	výtoč	4	
24.	<u>p/n</u>	voč	3	
25.	<u>p/n</u>	Poč	3	
26.	<u>p/n</u>	čertvíproč	2	

V korpusu SYN2010 jsme nenašli jediné deverbativum tvořené sufixem –č končící na řetězec –oč.

Nenajdeme-li v korpusu žádný doklad nějakého jevu, pak závěr je, že buď korpus není dostatečně velký na to, aby v něm byl zachycen jev, který je v jazyce velmi řídký, nebo že takový jev není v jazyce systémově možný.

Pomoci najít odpověď na otázku, která z variant odpovědi platí v případě slov zakončených na oč může analýza deverbativ na -č.

Vytvořme ručně seznam a pozorujme jej.

Hráč, rodič, řidič, počítač, hasič, volič, posluchač, uchazeč, spoluhráč, lupič, ...

Pozorování:

- Před č jsou jen samohlásky
- Jen [áíae]
- Některé samohlásky mají slova, která nejsou deverbativa (*kouč, míč, ...*)
- Slovesa, od nichž jsou substantiva tvořena mají stejnou samohlásku (kmenotvornou příponu) v tvarech infinitiv/příčestí.

Další postup:

Seznamy dle zakončení .*íč, .*ěč, ...

Program morfo

Morfo TESTOVACÍ PROVOZ

<+ společný odlišný +> Morf. specifikace:

vzor 1: .+ [dropdown] [dropdown] vše [dropdown] .* [input]

vzor 2: .+ [dropdown] [dropdown] vše [dropdown] .* [input]

Další vzor

Korpus: SYN2010 Frekvence vyšší než: 10 Hledají se: lemmata Vyhodnocují se: lemmata

Velikost písmen: ignorovat Alternace [dropdown]

Hledat Nové zadání zachovat záznam procesu Nápověda

Umožňuje vyhledávání dvojic dle zadaných formálních kritérií, u nichž lze předpokládat, že existuje vztah příbuznosti.

Hledáme dvojice takové, že první člen končí na *t* a jde o **slovesné lemma** a druhý člen končí na *č* a jde o **substantivní lemma**.

Nejnavštěvovanější Jak začít

Morfo TESTOVACÍ PROVOZ

<+ společný odlišný +> Morf. specifikace:

vzor 1: .+ [dropdown] t [dropdown] slovesa [dropdown] V.* [input]

vzor 2: .+ [dropdown] č [dropdown] podstatná jména [dropdown] N.* [input]

Další vzor

Korpus: SYN2010 Frekvence vyšší než: 0 Hledají se: lemmata Vyhodnocují se: lemmata

Velikost písmen: ignorovat Alternace [dropdown]

Hledat Nové zadání zachovat záznam procesu Nápověda

Typickými doklady přegenerování jsou dvojice jako *kout/kouč*, *mít/míč*, *klít/klíč*, *plát/pláč*.

Alespoň některé případy přegenerování můžeme odstranit tak, že specifikujeme pravidlo pro vyhledávání dvojic tak, že do řetězce zahrneme kmenotvornou příponu infinitivu, která (vč. alternací) je i součástí derivace deverbativa na -č.

	vzor 1 ▲▼ (fq ▲▼)	vzor 2 ▲▼ (fq ▲▼)
1	hrát (49566)	hráč (22088)
2	rodit (2742)	rodič (21305)
3	počítat (16900)	počítač (13565)
4	kout (248)	kouč (7356)
5	hasit (371)	hasič (7128)
6	klít (306)	klíč (6796)
7	mít (732443)	míč (6167)
8	volit (5757)	volič (4322)
9	plát (54)	pláč (2324)
10	přehrávat (839)	přehrávač (1624)
11	nosit (9590)	nosič (1468)
12	prohlížet (5572)	prohlížeč (1133)
13	vysílat (3721)	vysílač (1133)
14	hlídat (3926)	hlídač (1030)
15	přijímat (6134)	přijímač (1012)
16	vodit (735)	vodič (974)
17	snímat (608)	snímač (796)
18	časovat (27)	časovač (793)
19	chládit (352)	chladič (712)
20	vypínat (635)	vypínač (690)
21	potápět (506)	potápěč (629)
22	vyhledávat (1948)	vyhledávač (468)
23	zářit (2633)	zářič (468)
24	zapalovat (622)	zapalovač (440)
25	spínat (132)	spínač (427)
26	zatykat (4)	zatykač (426)